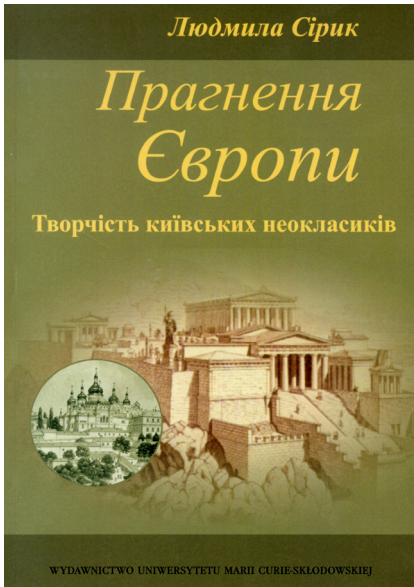

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Л. Г. Мушкетик

СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКИХ НЕОКЛАСИКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Сірик Л. Прагнення Європи. Творчість кийвських неокласиків / Людмила Сірик. – Люблін : Ун-т Марії Кюрі-Склодовської, 2013. – 380 с.

Приємно відзначити, що нині українознавство активно розвивається не лише в Україні, а й поза її межами, зокрема в сусідніх країнах. Так, у Польщі воно репрезентоване відомими дослідниками, які поєднують викладацьку діяльність з науковою. Серед них – доктор філологічних наук, професор відділу української філології Інституту слов'янської філології Люблінського Університету Марії Кюрі-Склодовської Людмила Сірик, яку цікавить творчість українських неокласиків. І хоча їхній доробок уже

з 90-х років минулого століття активно повертається в літературу, аналізується багатьма вченими, чимало питань потребують з'ясування та осмислення. Рецензована монографія висвітлює одну із чітких граней, спрямувань творчості митців, а саме – їхній європеїзм, тяжіння до кращих культурних надбань континенту, їх відображення в художніх та критичних творах, перекладах. Це

питання є актуальним в Україні, яка довела свою європейськість під час тяжких випробувань останніх років і торує свій шлях до подальшого зближення з Європою.

Монографія Л. Сірик є, так би мовити, широко закровоною, адже тут не просто йдеться про аналіз творчості неокласиків, а простежується її широке тло, розвій і стагнація в різні періоди, з'ясовуються основні поняття і концепти, подається визначення й наповнення різноманітних термінів і методів тощо. Дослідниця вільно послуговується найсучаснішою літературознавчою, лінгвістичною, філософською, історичною та іншою термінологією, демонструє глибоке знання літературного процесу в Україні та за її межами.

Зміст книги викладено у вступі та чотирьох розлогіх розділах, що складаються з пунктів і підпунктів. Ця композиція відповідає задуму авторки, а саме – розкриттю чотирьох основних аспектів спадщини неокласиків: теорії мистецької програми, концепції літератури, системи цінностей та перекладацької спадщини. Розвідка має комплексний характер.

У вступі Л. Сірик розважає над поняттям європеїзму, проєвропейської орієнтації, яка в умовах бездержавності України стала складним випробуванням для багатьох митців. Авторка вважає, що європеїзм найадекватніше реалізувався в неокласичному типі творчості. До представників цього напрямку вона зараховує М. Зерова, М. Драй-Хмару, П. Филиповича, М. Рильського та Ю. Клена – поетів, перекладачів, літературознавців, педагогів, творчість яких закорінена на синкретичній традиції – середземноморській (античній і біблійній) та вітчизняній.

Л. Сірик окреслює стан дослідження проблеми, висвітлює різні методологічні підходи і критерії розгляду спадщини неокласиків, дає оцінку різноманітним поглядам, до прикладу, в дискусії про «неокласицизм». Для аналізу авторка використовує досвід кількох дослідницьких методів, окрім герменевтичного, це інтертекстуальність, міфологізація як творчий прийом тощо.

У першому розділі «Неокласицизм в українській літературі: теоретичні положення та історичний нарис» з'ясовується власне поняття українського «неокласицизму», доводиться, що він є різновидом європейського, перераховуються його особливості. Так, Л. Сірик зазначає низку причин, які заважали розвою цього напрямку в Україні, це насамперед ідеологічні.

Дослідниця згадує про такі риси українських неокласиків, як ерудованість, відкритість, вразливість. Ідейно-тематичне підґрунтя напрямку – це європейська класика від античності до сучасності. І хоча доробок кожного з них (окрім М. Рильського) невеликий, він відіграв надзвичайну роль у розвитку різних галузей української літератури, адже неокласики створили літературну школу і школу перекладу. Як вважає Л. Сірик, діяльність школи виявляється в чотирьох аспектах – літературно-історичному, мистецько-світоглядному, перекладацькому, ідеологічному. Їхня творчість позначена неабияким новаторством, що було важливим, адже в тогочасній літературі панували офіційний, народницький та романтичний напрями, а неокласики ламали ці стереотипи, виводили літературу на європейський шлях, за що постраждали (відомо, що більшість із них загинула в таборах, М. Драй-Хмара виїхав за кордон, а М. Рильський підневільно жив і творив у лещатах соціалістичної системи).

Другий розділ – «Неокласична концепція української літератури в наукових працях». Тут ідеться про поняття «Європа» і «європеїзм» у наукових концепціях неокласиків, передусім це культурно-освітні категорії. *Європа* постає також як психологічна категорія. На думку авторки, учені у своїй концепції подали примат класичної традиції елітарного типу, до своєї моделі включили такі категорії, як «традиція», «моральність», «калокагатія», «добро», «краса», «патріотизм» тощо. Л. Сірик пише: «В їхній інтерпретації Європа постає як умовна, ідеальна, ціннісна, культурна і антропологічна категорія, яка має широкий семантично-кодовий зміст і суспільно-політичний контекст. Вона є символом

традиції з гуманістичною системою цінностей, високої і антропоцентричної (з приматом моральності) культури, класичної освіти, школи, творчості, а також уособленням людини (визначної і так званої “малої”), яка шанує етичні норми гуманізму. Європа – це не тільки символ, насичений аксіологічно, але й ідеал та міфологема: означає абсолют моральних цінностей» (с. 317).

Л. Сірик описує окциденталізм митців, їхні пошуки між Сходом і Заходом, ставлення до польської, білоруської та російської літератури. Говорить вона і про витoki творчості неокласиків у літературі минулого, творах І. Франка, Лесі Українки, Т. Шевченка. Україна в їхній візії потрактована як інтегральна частина категорії *Європа*, зокрема з погляду християнства, культурних та історичних пам’яток. У творчості неокласиків трапляються й символічні коди – біблійні та літературні. У монографії констатовано й універсализм творчості неокласиків, а також їхнє засудження тоталітаризму, опозиційність до комуністичної ідеології.

У розділі «Аксіологічний вимір поезії» йдеться про оголошені неокласиками ціннісні виміри духовного й матеріального життя людини, антропоцентризм у мистецтві та літературі, дихотомію добра і зла. З духовної спадщини народів неокласики черпають як універсальні гуманістичні цінності, так і цінності традиційного українського етосу. Ціннісні категорії, на думку Л. Сірик, неокласики відтворюють за допомогою символічних образів і поетичних рефлексій, антиномії «Європи і анти-Європи», а ще способом міфологізації культури, єдності етичного й естетичного, їхнім творам властива інтертекстуальність. Митці вважають, що істина та вищі цінності пізнаються шляхом внутрішнього самовдосконалення.

Широко відбилися у творчості неокласиків онтологічні роздуми, філософська концепція людини, її життя і смерть, прагнення до щастя тощо.

Четвертий розділ «Європейська література в перекладах і перекладознавчі погляди» присвячено перекладацькому доробку,

значною мірою перекладам і поглядам на нього М. Рильського, внесок якого, серед інших, на терені славістичного перекладу був величезним. Неокласики, на думку Л. Сірик, відчували відповідальність за слово, мали схильність до новаторства і сміливих рішень, дбали про розвій рідної мови. Вони виступали проти русифікації та пуризму в мові, дослівного перекладу творів тощо. Їм належить і розробка теорії перекладу, зокрема в такій складній галузі, як поетичний переклад. Вони вважали, що це спосіб не лише збагачення національної літератури, а й ідейно-світоглядного вислову в умовах радянської диктатури, апеляція до тогочасної дійсності. Авторка демонструє ці положення на численних прикладах перекладів з різних мов та різними перекладачами, коментуючи їхні творчі рішення.

Загалом, на нашу думку, монографія позначена логічністю, чіткістю думки, глибиною аналізу, ємністю висновків. Позитивно, що останні додаються до кожного розділу, а також у кінці книги, підсумовуючи різноплановий матеріал. Ці прикінцеві висновки авторка завершує роздумами про важливість поцінування світоглядної спадщини неокласиків в умовах аморалізму й нігілізму сучасності, що, серед іншого, сприятиме інтеграції народів Європи. І хоча, як пише авторка, концепція неокласиків може декому здаватися утопічною, прагнення людини до добра, краси і досконалості є вічним, загальнолюдські цінності сприяли гуманізації та демократизації суспільства в усі віки.

Солідна бібліографія розвідки складається з окремо поданих джерел, архівних матеріалів та теоретико-критичної літератури. У додатку знаходимо бібліографію перекладів київських неокласиків іншими мовами. Завершують книгу розширені анотації польською та англійською мовами, а також іменний покажчик.

Отже, можемо сказати, що монографія Л. Сірик є глибоким, ґрунтовним дослідженням, позначеним новизною та оригінальністю думки, яке є цікавим і потрібним як науковцям, так і широкому загалу.